

M e g h i v ó

a Magyar Tudományos Akadémia elnökségének
ülésére

Az ülés ideje: 1976. március 30-án, kedden 16 órakor

Az ülés helye: az MTA elnöki tanácsterme,
Bp. V., Roosevelttér 9. I. em.

N a p i r e n d :

1. A nők helyzete a tudományos kutatásban /mellékelve/.

Előadó: Szabolcsi Gertrud akadémikus, az ad hoc
bizottság elnöke

Meghivott: Kisbán Eszter kandidátus, az ad hoc bizottság
titkára

2. Javaslat az Akadémia 1976. évi közgyűlési elnökségi beszámolójának szövegére /mellékelve/.

Előadó: Szántó Lajos, a Tudományszervezési Csoport
igazgatója

3. Javaslat az 1976. évi akadémiai aranyérem odaitélésére /szóban/.

Előadó: Szabó Imre, az MTA alelnöke, a bizottság elnöke

4. Előterjesztés az 1976. évi akadémiai díjak odaitélésére /mellékelve/.

Előadó: Bognár Géza, az MTA alelnöke, a bizottság elnöke

Meghivott: Gujdi Barna, a bizottság titkára

5. A tiszteleti tagok választására vonatkozó elnökségi előterjesztés véglegesítése.

Előadó: Szabó Imre, az MTA alelnöke

Meghivott: Keleti Sándorné, az EKT vezetője

6. Az egyetem utáni továbbképzés lehetőségei /mellékelve/.

Előadó: Straub F. Brunó akadémikus, az ad hoc bizottság elnöke

7. A közvélemény formálásának tudósok általi előmozdítása /mellékelve/.

Előadó: Szabó Imre, az MTA alelnöke, az ad hoc bizottság elnöke

8. T á j é k o z t a t ó k

- 8.1. Az MTA testületi nemzetközi kapcsolatainak alakulása az 1971-75. években és a további fő feladatok.

- 8.2a. Beszámoló a természettudományok ötéves fejlődéséről és koordinálásáról /1971-1975./

- 8.2b. A természettudományi kutatóhálózat fejlesztési koncepciója.

- 8.3a. Beszámoló a társadalomtudományok ötéves fejlődéséről és koordinálásáról /1971-1975./

- 8.3b. A társadalomtudományi kutatóhálózat fejlesztési koncepciója.

- 8.4. Az oktatási miniszter átirata az OM képviselőinek az osztályok munkájába való szervezett bekapcsolódása tárgyában.

- 8.5. Beszámoló az eltelt időszak jelentősebb akadémiai testületi eseményeiről.

8.6. Beszámoló az eltelt időszak jelentősebb akadémiai szakigazgatási eseményeiről.

9. E g y e b e k

Budapest, 1976. március 18.

L. Erdélyi

1.

Előterjesztés

az elnökség részére

A nők helyzete a tudományos kutatásban

Mellékelten küldöm a nők helyzetével foglalkozó ad hoc bizottság által készített anyagot.

Az alábbi idézet talán mottóul is szolgálhatna a munkához.

Bod Péter: Magyar Athenas /Nyomtattatott 1766-dik esztendőben/ c. könyv előszavából:

"Más országokban a' tudós Asszonyok nem olly ritkán mint a' Fekete Hattyuk, vagy a' Fehér Tsókák, a'kik a' tudós Férjfiak között elő számláltatnak s' ditsértetnek. Hogy azért itt-is egy kettő meg-emplittetik hogy másoknak legyen jó példa a' követésre, 's a' tudományt azoknak Példájokkal ne szégyenljék. Nem illő hogy a' miatt senkinek illetlen vádja vagy ítélete alá essen"

Budapest, 1976. márc. 4.

Szabolcsi Gertrud s.k.
akadémikus

az ad hoc bizottság elnöke

A nők helyzete a tudományos kutatásban

Bevezetés

I. A nők a tudományos kutatásban

1/ A fiatalok problémái

- a. A kezdősebesség kérdése
- b. A gyermekintézmények és szociális létesítmények kérdése

2/ A következő korosztály

- a. Az adminisztratív munkával való túlterhelés
- b. A tanulmányutak kérdése
- c. A munkatársakkal való ellátás problémája
- d. A doktori fokozat elérésének kérdése

3/ A nők elleni diszkrimináció kérdése

II. Javaslatok

III. Statisztikai táblázatok

Bevezetés

Az MSzMP Központi Bizottsága 1970. februári nőpolitikai határozata és a nők helyzetéről szóló 1013/1970.sz. minisztertanácsi határozat arra hívta fel az állami és társadalmi szervek figyelmét, hogy az eddiginél fokozottabb mértékben törekedjenek a nők helyzetével kapcsolatos problémák megoldására.

A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége, Közgyűlése és Központi Hivatalának szervei több éve kiemelt figyelmet szentelnek e kérdésnek. Az 1975. évi közgyűlés ad hoc bizottság kiküldéséről határozott, azzal a feladattal, hogy vizsgálja meg, /1/ milyen módon mozdítható elő a nők fokozott bevonása a tudományos életbe, továbbá /2/ milyen intézkedések tehetők a nők tudományos fejlődését hátráltató objektív körülmények hatásának csökkentésére.

A "Tudományos kutatás 1973." évi statisztikája szerint a tudományos kutatóként dolgozó nők száma 7477, az összes tudományos kutatók 24,7 %-a:

kutatóintézetekben	2389 nő	24.6 %
egyetemi, főiskolai tanszékeken	2816 "	26.0 %
egyéb kutatóhelyeken	2272 "	23.3 %

/A tudományágak/ágazatok szerinti elhelyezkedésükre vonatkozóan lásd a KSH kiadvány 44. lapján közölt 4. Táblázatot./

A nők a kutatómunka területén tehát már ma is jelentős szellemi kapacitást képviselnek, további alkotóképességük kibontakoztatása társadalmunk fontos kérdése.

Kétségtelen tény ugyanis, hogy a tudományos kutató nők azonos rátermettség és egyenlő értékű alapképzettség esetében is az alkotó kibontakozás során a továbbiakban a férfiaktól - statisztikai átlagban - elmaradnak. Ennek alapvető oka a széles rétegeket tekintve az, hogy a nők "fékezett pályán" futnak, a férfiakat nem, vagy csak kisebb mértékben érintő terhekkel.

A kutatónők sajátos nehézségei egyrészt nő voltukból adódnak és ezek ennyiben azonosak a dolgozó nők általános hazai problémáival; másrészt annyiban fokozzák az általános problémákat, hogy azokhoz még munkakörükkel, a kutatómunka sajátosságaival összefüggésben álló speciális kérdések is járulnak. A Párt és a

Minisztertanács említett határozatai részletesen elemezték a dolgozó nők helyzetével kapcsolatos általános problémákat. Ezek kimerítő taglalását e helyen nem tekinthetjük feladatunknak. Mégis megemlítjük, hogy pl. a megfelelő családi munkamegosztás kialakítása döntő módon befolyásolja a kutatónők életkörülményeit is.

A továbbiakban a kutatónők helyzetét érintő legfontosabb kérdésekre szorítkozunk. E vizsgálat keretében nem térhetünk ki részletesen az egyes tudományágak még oly súlyos speciális problémáira, mint pl. a klinikai orvostudományban tevékenykedő nők igen nehéz helyzete. Külön elemzést igényel az a kérdés, hogyan teremthető reális lehetőség a pedagógusoknak /nagy számban nők/ a tudományos munkába való szélesebbkörű bekapcsolódásra. A Tudománypolitikai Bizottság kötelezte az Oktatási minisztert, hogy - együttműködve az illetékes szaktárcákkal - 1976-ban dolgozza ki a gyakorló pedagógusok tudományos munkába való bekapcsolódásának módozatait és feltételeit.

Az ad hoc bizottság munkájának célkitűzése: a feltételek megteremtése arra, hogy azok a tehetséges nők, akik maguk is megfelelő erőfeszítéseket tesznek tudományos munkájukban, ne kallódjanak el objektív, vagy immáron objektívvé vált, szubjektív gátló körülmények következtében.

I. A nők a tudományos kutatásban

1. A fiatalok problémái

a. A "kezdősebesség" kérdése

Ugy véljük, ez az egyik legfontosabb probléma és a jövő szempontjából e korosztály helyzetét lehet leginkább javítani.

A kutatóvá válás döntő korszaka a diploma megszerzése utáni első 10 év. Erre a periodusra esik azonban a gyermekek világra hozásának időszaka is. Ezt az ellentétet tükrözi a tudományos fokozattal rendelkező kutatók megoszlása is a fokozatok megszerzésének idején /1. és 2. Táblázat/. Bár Magyarországon - a fejlett ipari országoktól /SzU, Anglia, USA, Japán/ eltérően - a kutatók kb. 50 %-a 36 és 45 éves kora között szerzi meg a kandidátusi fokozatot, mégis a tudományok doktorainak gyakorlatilag 50 %-a már 35 éves kora előtt lett kandidátus /2. Táblázat/. Ez vonatkozik arra a csekély számú nőre is, aki egyáltalán szerzett doktori fokozatot. Tehát annak, aki már az

első tíz év munka során kandidátus lett, sokkal nagyobb az esélye a kiemelkedő tudományos produkcióra. Viszont lényegesen kevesebb nő szerez kandidátusi fokozatot 35 éves kora előtt, mint amennyi férfi /1. Táblázat/. Kétségtelen, hogy a gyermekgondozási segély intézménye általában nagy vívmány, de egy éven túli igénybevétele kutatónőknél másokhoz képest aránytalanul problematikusabb. /Kutatóknál az egy éves otthonmaradás az általánosan elterjedt szokás/.

Ugy véljük azonban, hogy két gyermek világrahozása és az ezzel járó 1-2 éves kiesés, a megfelelő körülmények biztosítása esetén, nem hátráltatja döntő módon a kutatómunkát. Kettőnél többgyermekes családjának kutatóvá válása a jelenlegi lakás, szolgáltatás és egyéb problémák figyelembevételével, csak különleges erőfeszítés árán és későbbi életkorban érhető el. A gyermek/ek/nek az első 10 évben való nevelése, gondozása súlyos gondokat ró a nőre, - a jelenlegi közszellem miatt nagyobbakat, mint a férfiakra.

Nem közömbös viszont, hogy a gyermekek világrahozása a fiatalok szakmai felkészülésének milyen időszakára esik. Optimális, ha ez nem olyan periódust tör ketté, ahol a visszaállás is nagy idővesztést okoz. Így a tudományos munkával foglalkozó nőknél igen fontos lenne a tudatos családtervezés.

A hazánkban biztosított szociálpolitikai kedvezmények arra ösztönzik a nőket, hogy fiatalabb korban hozzanak gyermekeket a világra. Ez segíti pl. azt az alapvető igényt is, hogy lakáshoz juszanak. Ennek az igénynek ellentmond a tudománynak az az érdeke, hogy a fiatal kutatóról minél előbb kiderüljön, alkalmas-e a hivatásra. Ezt az ellentmondást csak úgy lehet feloldani, ha a tudományos kutató nőket hozzásegítjük ahhoz, hogy a szülés után a kutatómunkába minél előbb visszatérjenek és bebizonyíthassák, hogy a kutatásra alkalmasak-e.

A fiatal kutatónők szakmai továbbképzésére, - amíg gyermekgondozási segélyen otthon tartózkodnak - az Akadémia keretében, szervezett intézkedésre nem került sor, csak egyes intézeteknél és ott is csak egyes területeken léteznek ilyen kezdeményezések /Demográfiai Kutató Int., MÜFI és KFKI elméleti fizikai részlegei/. Ezekben az intézményekben otthon is elvégezhető kutatási feladatokkal bízzák meg a fiatal anyákat, természetesen díjazás nélkül.

b. A gyermekintézmények és szociális létesítmények kérdése

A szociális létesítmények általában érintik a dolgozókat, így a kutatónők idősebb korosztályát is. A problémakört az egyszerség kedvéért tárgyaljuk a gyermekintézményekkel együtt.

Az MTA-nak 65 személyes bölcsődéje van, a várható szükségleteknek a férőhelyek jelenlegi száma nem felel meg. Egyéb kutatóhelyeken a bölcsödei férőhelyek száma ma sem kielégítő. Ha a kutatónő kis gyermekét saját munkaadójának gyermekintézményében nem tudja elhelyezni, területi/tanácsi intézmények gyakran szintén nem veszik fel. Mint ismeretes, ez országosan nem megoldott probléma.

Igen nehéz az ovódai elhelyezés is. Ovódája az MTA-nak sincs. A jelenlegi "társbérletbe" az újabb jelentkezőket már nem vesz fel. Előremutatónak tekinthető e téren a KFKI kezdeményezése idegen gyermekintézmények "patronálása" területén. E bevétellel rendelkező nagy intézet készpénzzel, játékvásárlással, stb. patronál tanácsai, vagy egyéb gyermekintézményeket és ezáltal biztosít a kutatónők gyermekei számára férőhelyeket.

A kutatómunka nemcsak elmélyülést kíván, de például nem mindig szorítható meghatározott munkaidőre sem. A gyermekintézményekből pedig a kötelező munkaidő lejártával el kell hozni a gyermekeket.

Az egészséges gyerek is, amelyik jól bírja a közösségi életet, gyakran beteg 1-2 napig. A "pótmama intézmény" nálunk kevésbé elterjedt, egyéni megoldása rendkívül költséges. Az MTA Szegedi Biológiai Központjában alkalmaztak egy pótmamát, ami nagy segítség, de az igényeket nem elégíti ki. A kutatónőknek komoly problémát jelent az az általános társadalombiztosítási rendelkezés is, hogy a gyermek betegsége esetén kizárólag az anya maradhat otthon.

A gyermekintézmények - ideértve az iskolákat is - nyári szünete a gyermekellátás súlyos gondja. Ezt a problémát az MTA baltovilágosi 2 hetes üdülési lehetősége még az MTA kutatói számára sem oldja meg. E tekintetben is figyelemre méltó a KFKI kezdeményezése, amely szerény anyagi ráfordítással /évi 80-90.000 Ft/ oldotta meg a kérdést.

Az üzemorvosi szolgálattal a dolgozók, különösen a nők nagyon sok időt takarítanak meg. Csak egyes nagy kutatóintézetekben oldották meg a kérdést kielégítő módon, /KFKI, SzBK/, másutt minimális szinten, orvos rövid időre való alkalmazásával /ELTE/, de a legtöbb helyen, még az MTA nagy tömbbe tömörült intézeteiben /pl. Vár-

és a SZTAKI

negyed/ sincs orvosi szolgálat biztosítva.

2. A következő korosztály

a. Az adminisztratív munkával való túlterhelés

Ez különösen sújtja az egyetemeken és az ún. egyéb kutatóhelyeken dolgozó nőket, arányuk pedig az összes kutatónők több, mint 60 %-a /lásd l. old./ . Ugy véljük, nem találna visszatetszésre, ha a családanyák terhét csökkentenék. Egyébként általános tapasztalatként jelentkezik, hogy az oktatási-adminisztratív feladatokat előszere-tettel bizzák a női oktatókra.

b. Tanulmányutak kérdése

Ma már elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk a szakmai fejlődéshez a hosszú tanulmányutakat. A nők e területen is hátrányban vannak; több egyetemünkön még a rövid tanulmányutaknál sem veszik őket számba. A családanyák hosszabb tanulmányútja ezenfelül még objektív nehézségekbe is ütközik.

c. A munkatársakkal való ellátás

Ma már komoly - pl. doktori fokozattal elismerhető - teljesítmény a természettudományok területén csak team-munkával érhető el, de feltétlenül szükséges a társadalomtudományi kutatásoknál is. Általánosan elterjedt, hogy a nő kutatók kisebb valószínűséggel kapnak munkatársakat /beosztott kutatót, ill. segéderőt/, mint a férfiak. Ebben az összefüggésben nem a vezető beosztásokra gondolunk, hanem kisebb kutatócsoportok irányítására ill. a szükséges segéderővel való ellátottságra.

A kérdés megemlítését azért is lényegesnek tartjuk, mert ez általános tudományszervezési problémák egyik vetülete. Pl. a természettudományok kísérleti munkáihoz sok, kutatásban jártas, beosztott munkatársra van szükség. A SZU-ban ezt a munkakört fiatal kandidátusok látják el, akik azonban valóban fiatalok, hiszen a kandidátusi fokozatot 3-4 évvel az egyetemi diploma megszerzése után nyerik el. A kapitalista országokban "post doctoral fellow"-kat alkalmaznak, akik a kandidátusi fokozatnak megfelelő Ph.D.-t ugyancsak 3-4 évvel a College befejezése után szerzik meg. Nálunk a nők - a kellő "kezdőbesség" hiánya miatt - gyakran ennél a munkakörnél rekednek meg. Mint gyakorlott, megbízható - esetleg kandidátusi fokozattal is rendelkező - beosztott kutatók kényelmesen használhatók, nem bizzák meg őket önálló feladatokkal.

√ segéderő

d. A doktori fokozat elérésének kérdése

Közismert adat, hogy a tudományok doktorai közül kevesebb, mint 6 % a nő. Bár a tudományos fokozatot nem tartjuk a teljesítmény egyetlen mércéjének, a fokozattal rendelkezők száma mégis objektív összehasonlításra ad alapot.

Nem kívánjuk felsorolni azokat a tudományágakat, amelyekben egyetlen nő sem szerzett doktori fokozatot. A 3. Táblázatban kiemeltünk néhány tudományágat és ez azt mutatja, hogy a társadalom- és a természettudományban egyaránt kísért az elavult közszellem.

Igen szembeszökő a természettudományos pályán működő nők helyzete legnagyobb egyetemünk természettudományi karán /4. Táblázat/. Az MTA felügyelete alá tartozó kutatóhelyeken sem sokkal jobb a helyzet /5. Táblázat/. Néhány területen, az MTA-nál több nőkutató dolgozik, mint országos átlagban, mégis a kandidátusok aránya itt is alig emelkedik az átlag fölé; a doktori fokozattal rendelkező nők aránya viszont itt eléri a 16 %-ot /12/73/.

Az MTA kutatóhelyein a doktor/kandidátus arány a férfiaknál egyöntetűen 1:4. A nőknél a szórás olyan nagy, hogy tulajdonképpen nem lehet átlagot számítani. Némi jóindulattal az arány 1:8.

3. A nők elleni diszkrimináció kérdése

A nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetést tápláló társadalmi tudat megváltoztatásának szükségességére a Párt és a Kormány említett határozatai is nagy súllyal hívták fel a figyelmet. A társadalmi szervezetek - köztük a Magyar Nők Országos Tanácsa - az utóbbi években komoly erőfeszítéseket tettek a nők számára kedvező társadalmi légkör kialakítására.

E problémakört vizsgálva abból kell kiindulnunk, hogy a tudományok művelése Magyarországon a múltban szinte kizárólag a férfiak tevékenységi körébe tartozott. Ez a tény szükségszerűen hat a tudatra, befolyásolja a magatartást és - nem is feltétlenül tudatosan - a nőkkel szembeni diszkriminációban nyilvánul meg. Az elavult szemlélet nem könnyíti meg a nőknek, hogy megszabaduljanak saját retrográd nézeteiktől és kellő erőfeszítést tegyenek képességeik kibontakoztatására.

Okunk van feltételezni, hogy diszkrimináció előfordul már a fiatalok alkalmazásában. A munkahely fél attól, hogy a fiatal nő évekig távol van gyermekgondozási szabadságon, ezalatt státusza lekötött. Az Elnökség által rendezett ankéton az alkalmazás minőségére vonatkozóan elhangzott példa /fiatal kutatónőt tudományos ügyintézőként, fér-

yoknál

fit segéd munkásként alkalmaznak/valószínűleg nem egyedülálló, viszont nem is általános.

Ahol feladattal kell valakit megbizni /pl. szerkesztő- és egyéb bizottságokban való részvétellel, v.ö. 6. és 7. Táblázat/, ott régi beidegzés nyomán többnyire csak az alkalmas, érdemes férfiakra gondolnak, az ugyanilyen nőket kevésbé veszik számításba. Ez a megállapítás teljesen nyilvánvaló a vezetői megbízások tekintetében is.

Néhány, a gyakorlatból meritett példa:

- A Marx Károly Közgazdasági Egyetemen végzett felmérés szerint jelenleg 11 olyan férfi egyetemi tanár van, aki tudományok doktora fokozattal nem rendelkezik. Ilyen egyetemi tanár nő nincsen. Az eset, ha más számaránnyal is, úgy látszik, nem egyedülálló.
- Bár a kutató számára nem a vezető állás, hanem az önálló munka lehetősége a csábító, mégis megemlítjük a vezető tudományos dolgozók megoszlását az MTA intézeteiben:

	<u>Összesen</u>	<u>Nő</u>
főigazgató	2	-
igazgató	43	1
igazgatóhelyettes	42	4
főoszt. vezető, ill. helyettes	24	-
osztályvezető	149	11
osztályvezető helyettes	14	1
csoporthelyettes	93	10
Összesen:	367	27

A perspektiva szempontjából itt is azt tartjuk kiemelésre érdemesnek, hogy a csoportvezetők közül is csak 10 % a nő.

- Az 1973. évi akadémiai almanach adatai szerint a kandidátusi fokozat átugrásával, közvetlenül doktori fokozatot kapott összesen 55 kutató, köztük mindössze 3 nő. /Egy a fokozatok bevezetésekor, 1952-ben./
- Országosan a tudományos kutatók 24.7 %-a nő, az 1966-1975 időszakban felvett összes aspiránsok száma 1373, ebből 173, vagyis csupán 12.6 % a nő. Némi javulást jelez, hogy az 1973-75 években felvettek közül 19 % a nő.

- A kutatónők bérezése területén javulás észlelhető a Központi Bizottság határozata óta eltelt időszakban. A négy megvizsgált MTA intézetben az Irodalomtudományi és Központi Kémiai Kutató Intézetben a férfiak és nők bérezése terén eltérést nem találtunk. A KFKI-ban a nők átlag alapbére minden kategóriában alacsonyabb, mint a férfiaké, de a főmunkatársaknál a differencia 16 %, a 15-21 év közötti szakmai gyakorlattal rendelkező munkatársaknál 12 %. Az SzBK-ban a női főmunkatársak és segédmunkatársak bére, ha nem is szignifikáns mértékben, de alacsonyabb, mint a férfiaké.

II. Javaslatok

/A továbbiakban, ha olyan javaslatot teszünk, amit az MTA csak saját hatáskörében oldhat meg: értelemszerűen azt indítványozzuk, hogy az MTA hívja fel ezekre a figyelmet egyéb főhatóságoknál./

1. A kutatónők helyzetének javításával kapcsolatos általános javaslatok

a/ Az MTA -akár a tudományos létesítmények beruházási alapjának terhére is - fejlessze a gyermekintézményeket.

Igy:

- bővítse budapesti bölcsődéjét; vidéki intézményeinél keresse meg a lehetőségeket, esetleg más hatóságokkal együttműködve, saját bölcsőde /bölcsődei férőhely/ létesítésére;
- létesítsen óvodát, ill. megfelelő számú óvodai férőhelyet;
- kezdeményezze, ill. támogassa más gyermekintézmények "patronálását" /készpénz, társadalmi munka stb. formájában, lásd KFKI példája/, ami lehetővé teszi a gyermekek nem saját intézményben való elhelyezését.
- a pótmama szolgálat igénybevételével hosszabbítsa meg a gyermekintézmények nyitvatartási idejét;
- szervezze meg az érdekeltek anyagi hozzájárulásával - a nagy, vagy nagyobb tömbbe tömörült intézeteknél - a gyermekek nyári felügyeletét, ill. a beteg gyermek otthoni ápolását a pótmama szolgálat útján /nyugdíjas pedagógusok, diákok stb. igénybevételével/. A gyermekek nyári felügyeletére valamennyi dolgozó, a beteg gyermek ápolására valamennyi nődolgozó igényt tarthatna.

b/ Az MTA gyermekgondozási segélyen lévő, vagy arról visszatérő nők helyzetével kapcsolatosan:

- Hasson oda, hogy a kutatónők, e szolgáltatás igénybevétele mellett kapjanak lehetőséget eredeti munkahelyükön, szakképzettségüknek megfelelő részfoglalkozás vállalására;
- engedélyezze, hogy a gyermek hároméves kora előtt munkájához visszatérő kutatónő, addig az időpontig, amíg a gyermekgondozási segélyre egyébként igényt tarthatna, részleges munkaidővel dolgozhassék.
- vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a gyermek 3 éves kora előtt munkájához visszatérő kutatónők otthoni gyermekgondozási költségeihez való hozzájárulását ^{létesülhet-e központi alap} /pl. a szerződéses munkákból az MTA-hoz befolyó bevétel, vagy központi bérmegettakarítás terhére/. Ez az alap segítséget nyújtana azokban az esetekben, amikor a gyermeket, akár helyszüke, akár a gyermek egészségi állapota miatt bölcsődében elhelyezni nem lehet. Az alap igénybevételenek a szociális indokoltság lenne az előfeltétele. Ha a hozzájárulás összege havi 500 Ft-ban kerülne megállapításra és az MTA kutatói közül évente 30 nő venné ezt a lehetőséget igénybe, a javaslat várható költségkihatása évi 180.000 Ft lenne.
- vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy a gyermekgondozási segélyen levő nők számára nem lehetne-e - az esti órákban - külön nyelv- és szakmai továbbképzést elősegítő tanfolyamokat szervezni. /Az esti órákban ugyanis más családtag is elláthatja a gyermeket/.

c/ Az MTA hasson oda, hogy változtassák meg azt az általános társadalombiztosítási rendelkezést, amely szerint a gyermek betegsége esetében csak az anya mehet gondozás céljából táppénzes állományba.

d/ Az MTA legalább minimális mértékben tegye általánossá intézményeinek üzemorvosi ellátását.

2. A tudományos kutatás elősegítését célzó speciális javaslatok

a/ Az MTA a tanulmányutakkal kapcsolatban

- hívja fel intézeteinek és egyéb főhatóságoknak a figyelmét arra, hogy az érdekes kutatónők az eddiginél nagyobb számban részesüljenek tanulmányutakban, vegyenek részt kongresszusokon;

- fordítson gondot arra, hogy a fiatal anyák minél nagyobb számban részesüljenek rövidebb /a tudományág igényének megfelelően 2 hét - 3 hónap/ tanulmányutakban, jussanak el kongresszusokra;
  - tanulmányozza annak lehetőségét, hogyan lehet férőhelyet szerezni teljes ellátást biztosító gyermekotthonban, hosszabb tanulmányút esetében /lásd a Külügyminisztérium hasonló intézményét/.
- b/ Az MTA
- hívja fel a nem főhivatású kutatóhelyek főhatóságainak figyelmét az aspiranturánál rövidebb, a tudományos kutatást szolgáló rendkívüli fizetett szabadság biztosítására. /Ez kompenzálná az arra érdemes fiatal anyának a tudományos munkából való kiesést/,
  - hívja fel a főhatóságok és a TMB figyelmét arra, hogy az érdemes kutatónők számára fokozottabban biztosítsanak helyet az aspirantura keretében, még akkor is, ha egyetemeken vagy ún. "egyéb kutatóhelyeken" dolgoznak.
- c/ Az MTA hívja fel intézetainek figyelmét arra, hogy
- a már eredményekkel rendelkező nőket az eddiginél merészebben bizzák meg tudományos feladatokkal, lássák el munkatársakkal;
  - tudatosan törekedjenek arra, hogy előléptetéseknél, kisebb és magasabb vezető állások betöltésénél, az arra érdemes nők számításba kerüljenek;
  - következetesen érvényesítsék az "egyenlő munkáért egyenlő bér" elvét .
- d/ Az MTA vizsgálja meg annak okait, hogy néhány tudományágban
- melyek már a felszabadulás előtt is nyitva álltak a nők előtt, - miért csak elenyésző számban, vagy egyáltalán nem jutott el nő a tudományok doktora fokozatig.
- e/ Az MTA hívja fel a tudományos osztályokat és a TMB-t
- az arra érdemes kutatónőkkel szembeni mulasztások pótlására /pl. ösztöndíj-kandidátusi, doktori fokozat elérésére, javaslattétel a testületbe, ill. a testületi szervekbe való bevonásra/.
  - a nőknek akadémiai bizottságok tevékenységébe, ill. kiadványok szerkesztési munkálataiba való fokozottabb bevonására.

f/ Az MTA Elnöksége, Főtitkára és Személyzeti Főosztálya ellenőrizze, hogy akadémiai tagok, tiszteleti tagok ajánlásánál, díjak odaitélésénél, stb., ill. kinevezési és előléptetési javaslatoknál kellőképpen figyelembe veszik-e a kiváló eredményeket elért nő kutatókat.

3. A kutatónők helyzetével kapcsolatos folyamatos feladatok

Az MTA Közgyűlése

- foglaljon állást a tekintetben, hogy a kutatónők helyzetével kapcsolatos problémák megoldása ne legyen formális, pusztán a statisztikai képet javító intézkedések sorozata. Ez folyamatos odafigyelést igénylő, érdemi feladat;
- határozza el, hogy rendszeres időközönként ellenőrzi azoknak a határozatoknak végrehajtását, melyeket e problémakörben az 1976. évi Közgyűlés elfogad.

1. Táblázat

Kandidátusok nemek szerinti megoszlása a fokozat megszerzésének idején

A fokozat megszerzése: 1960 - 1975. XII.31., az 1973-as Almanach és a TMB kiegészítő adatai alapján. Elhalálozást nem vettünk figyelembe.

Nem	A fokozat megszerzésének időszaka, év				Összesen fő ⁺⁺
	25 - 35	36 - 45	46 - 55	55 felett	
	Az egyes korosztályokban szerzett fokozatok, %				
Nő	19.7	57	19	4.3	483
Férfi ⁺	27.6	52.5	15	5	773

⁺A férfiakknál "mintából" számoltunk. A K, S és Sz betűs neveket vettük alapul

⁺⁺A TMB adatai szerint, 1975-ben, a kandidátusi fokozattal rendelkezők száma: 4578

2. Táblázat

Tudományok doktorainak nemek szerinti megoszlása a fokozatok megszerzésének idején

A doktori fokozat megszerzése: 1960 - 1975. XII. 31., az 1973-as Almanach és a TMB kiegészítő adatai alapján.

Fokozat	Nem	A fokozat megszerzésének időszaka, év				Összesen fő ⁺
		25 - 35	36 - 45	46 - 55	55 felett	
		Az egyes korosztályokban szerzett fokozatok, %				
Doktor	Nő	0	37.5	32.5	30	40
	Férfi	3.6	36.6	39	20.6	670
Kandidátus	Nő	45	22.5	27.5	5	40
	Férfi	48	37.5	11.3	3	670

⁺ A TMB adatai szerint, 1975-ben a doktori fokozattal rendelkezők száma: 775

3. Táblázat

A nők aránya a fokozattal rendelkező kutatók között
néhány tudományágban /1960-1975/

Tudományág	Kandidátus			Doktor			D/K [†]	
	Összesen	Nő	Nő, %	Összesen	Nő	Nő, %	Férfi	Nő
Állam és Jogtud.	117	8	7	33	2	6	1:3.5	1: 4
Történelemtud.	237	51	21.5	41	4	10	1:5	1:12.5
Irodalomtudomány	150	22	14.5	14	0	-	1:9	-
Biológia	249	47	19	61	8	13	1:4	1: 6
Orvostudomány	760	87	11.5	126	9	7	1:5.5	1:10
Kémia	665	74	11	83	1	1	1:7	1:74

[†]Doktorok száma/kandidátusok száma

4. Táblázat

Fokozattal rendelkező oktatók az ELTE TTK-n

Oktató	Összesen	Nő	Nő, %	D/K	
				Férfi	Nő
Létszám	445	94	21		
Kandidátus	122	16	13	1:2	1:16
Tudományok doktora	55	1	2		

5. Táblázat

Kutatók nemek szerinti megoszlása az MTA felügyelete alá tartozó kutatóhelyeken

Főosztály	L é t s z á m ⁺⁺ 1974.jan.1.			Akadémikus ⁺			Doktor ⁺			Kandidátus ⁺			D/K	
	Összesen	Nő	Nő,%	Összesen	Nő	Nő,%	Összesen	Nő	Nő,%	Összesen	Nő	Nő,%	Férfi	Nő
Társ.tud.	640	217	34	18	-	-	40	5	12.5	198	40	20	1:4.5	1:8
Term.tud. I.	1484	293	20	19	-	-	63	-	-	286	37	13	1:4	-
Term.tud. II.	455	146	32	9	2	22	33	7	21	118	21	18	1:4	1:3
	2579	656	25.4				D/K átlagosan							
							Férfi 1:4			Nő 1:8				

⁺Az 1976. Fehér Könyvhöz beküldött adatok.

⁺⁺1976.jan.1.-ig az összlétszám 98 fővel nőtt, a megoszlásban nem lehet szignifikáns eltérés.

6. Táblázat

Az MTA testületi és szakigazgatási vezető tisztségviselőinek
nemek szerinti megoszlása
/Az 1973. évi Almanach adatai/

T i s z t s é g	Összesen	Nő,	Nő, %
Elnökség ⁺	12	1	8.5
Osztályelnök és helyettes	20	∅	-
Elnökségi ill. akadémiai bizottság: elnök	7	∅	-
alelnök, titkár	7	2	30
Tudományos bizottság: elnök	123	4	3
titkár	129	10	8
Folyóirat felelős szerkesztő	82	3	3.5
TMB plénuma ⁺	31	1	3
TMB szakbizottság: elnök	28	∅	-
titkár	28	1	3
Szakigazgatási vezető ⁺	19	1	5
Testületi titkársági vezető	12	3	25

⁺Nem emeltük ki azokat a tisztségviselőket, melyekből csak egy van az országban. Ilyen esetben a vezető testületet jelöltük meg.

7. Táblázat

Bizottságok tagjainak nemek szerinti megoszlása
/Az 1973. évi Almanach adatai/

B i z o t t s á g	Összesen	Nő	Nő, %
Tudományos bizottság	1931	113	6
TMB szakbizottság	417	32	7.5
Szerkesztőbizottság	692	35	5